

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องความต้องการของผู้ประกอบวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในพื้นที่ภาคกลางต่อหลักสูตรการฝึกอบรมของสถาบันอาหาร เป็นการศึกษาถึงความต้องการในการฝึกอบรม และปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจส่งบุคลากรในองค์กรเข้าร่วมฝึกอบรมเพื่อยกระดับองค์ความรู้บุคลากรในองค์กร ของผู้ประกอบวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในอุตสาหกรรมอาหารแปรรูป โดยสามารถแบ่งเนื้อหาของแนวคิดและทฤษฎี ออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

1. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ (Training System)
2. ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรม (Training Need Assessment: TNA)
3. ทฤษฎีส่วผสมทางการตลาดบริการ 7 ประการ (The Service Marketing Mix)

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ (Training System)

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ (Training System) เป็นการนำแนวความคิดของระบบมาประยุกต์กับการฝึกอบรม สิ่งที่ใส่เข้าไป (Input) ก็คือ คน ที่มีพฤติกรรมอย่างหนึ่ง เมื่อผ่านระบบการฝึกอบรมแล้ว (Training System) ก็จะได้คนๆเดียวกันนั่นเอง แต่มีพฤติกรรมอีกแบบหนึ่ง (Output) ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ตรงกับจุดมุ่งหมายของการฝึกอบรม อีกทั้งอาจจะต้องมีสิ่งอื่นๆที่ใส่เข้าไปด้วย (Through put)เช่นตำรา อุปกรณ์ในการฝึกอบรม

รัตนา นริษุทธ์ (2528:10-15) ได้กล่าวถึงความต้องการทางการศึกษา (Knowledge) เป็นความแตกต่างระหว่างระดับความสามารถในปัจจุบัน กับระดับความสามารถที่สูงกว่า ในการที่จะกระทำการใดๆให้ประสบผลตามที่เขาเองส่วนหนึ่งและ องค์กรส่วนหนึ่งและสังคมส่วนหนึ่งเป็นผู้กำหนด ความสามารถในการนี้รวมถึงความรู้ ทักษะ ทักษะ และความสำเร็จ ผู้ใดก็ตามที่สามารถรู้แน่ชัดว่าความต้องการทางการศึกษาคืออะไรแล้วผู้นั้นก็จะมีแรงเร้าที่อยากจะเรียนมากขึ้น แต่ถ้าความต้องการของผู้นั้นสอดคล้องกับความต้องการขององค์กรและสังคมที่มีต่อเขาแล้วยังจะเป็นเครื่องมือสนับสนุนให้การศึกษาเล่าเรียนนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บัญชี สมितिไกร (2542:8-10) ได้กล่าวถึงการฝึกอบรมบุคลากรมีอยู่ด้วยกันหลายประเภทและสามารถจำแนกตามเกณฑ์ต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. แหล่งของการฝึกอบรม เกณฑ์ประเภทนี้แบ่งถึงแหล่งของผู้รับผิดชอบการฝึกอบรม แบ่งได้ 2 ลักษณะคือ

1.1 การฝึกอบรมภายในองค์กร (In-house Training) เป็นสิ่งที่องค์กรจัดขึ้นเองในสถานที่ทำงาน โดยหน่วยฝึกอบรมขององค์กรเป็นผู้ออกแบบและพัฒนาหลักสูตร

1.2 การซื้อการฝึกอบรมจากภายนอก เป็นการจ้างองค์กรฝึกอบรมภายนอกให้เป็นผู้จัดฝึกอบรมแทนหรืออาจจะเป็นการส่งพนักงานเข้ารับการฝึกอบรมซึ่งจัดโดยองค์กรภายนอก

2. การจัดประสบการณ์การฝึกอบรม การฝึกอบรมประเภทนี้ได้รับการจัดขึ้นขณะที่ผู้ฝึกอบรมปฏิบัติงานอยู่หรือหยุดพักการปฏิบัติงานไว้ชั่วคราวเพื่อรับการฝึกอบรมในห้องเรียน แบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

2.1 การฝึกอบรมในงาน (On the Job Training)

2.2 การฝึกอบรมนอกงาน (Off the Job Training) ดังมีลักษณะต่อไปนี้

2.2.1 การฝึกอบรมในลักษณะการเรียน การสอนในห้องเรียน (Public Course Training)

2.2.2 การฝึกอบรมในลักษณะการเรียน การสอนในลักษณะปฏิบัติการ (Practice Course Training)

2.2.3 การฝึกอบรมในลักษณะมีการเรียน การสอนพร้อมภาคปฏิบัติ (Public and Practice Course Training)

3. ทักษะที่ต้องฝึกอบรม หมายถึง สิ่งที่ต้องการฝึกอบรมต้องการเพิ่มพูนหรือสร้างขึ้นในตัวผู้รับการฝึกอบรม

3.1 การฝึกอบรมด้านทักษะ (Technical Skills Training)

3.2 การฝึกอบรมทักษะด้านการจัดการ (Managerial Skill Training)

3.3 การฝึกอบรมทักษะด้านการติดต่อประชาสัมพันธ์ (Interpersonal Skill Training)

4. ระดับชั้นของพนักงานที่เข้ารับการฝึกอบรมหมายถึง ระดับความรับผิดชอบในงานของผู้รับการฝึกอบรมซึ่งเนื้อหาและหลักสูตรจะแตกต่างกันออกไป ดังต่อไปนี้

4.1 การฝึกอบรมระดับพนักงานปฏิบัติการ (Employee Training)

4.2 การฝึกอบรมระดับหัวหน้างาน (Supervisory Training)

4.3 การฝึกอบรมระดับผู้จัดการ (Managerial Training)

4.4 การฝึกอบรมผู้บริหารระดับสูง (Executive Training)

ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรม (Training Need Assessment: TNA)

สมชาติ กิจยรรยง และ อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง (2539: 31-65 อ้างถึง Stanley 1987 และ Watson 1988) กล่าวถึงการหาความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรม (Training Need Assessment: TNA) ไว้ว่าการหาความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรมเป็นส่วนหนึ่งของการระบุความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรม (Training Need Identification :TNI) และความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรมจะเกิดขึ้นเมื่อบุคลากรขาดความรู้ ทักษะ ความเข้าใจ หรือทัศนคติในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนให้ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด ในการปฏิบัติงานเราอาจพบว่าบุคลากรปฏิบัติงานต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน จากสาเหตุต่อไปนี วิธีกรปฏิบัติงานที่ไม่ถูกต้องและขาดทักษะในการทำงาน ที่สามารถแก้ไขได้ด้วยการฝึกอบรม ในการหาความจำเป็นฝึกอบรมนั้นต้องทำการวิเคราะห์สิ่งต่อไปนี คือองค์การ งาน และ คน ซึ่งการวิเคราะห์ทั้ง 3 ด้านนี้พร้อมๆกันจะสามารถตอบคำถามที่สำคัญคือ

1. หน่วยงานหรือแผนกใดที่จำเป็นฝึกอบรม (Where)
2. พนักงานต้องเรียนรู้อะไรบ้างจึงจะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (What)
3. ใครจำเป็นต้องเข้ารับการฝึกอบรมและการฝึกอบรมชนิดใด (Who and What Kind)

การหาความจำเป็นต้องการในการฝึกอบรมเป็นขั้นตอนแรกของการจัดฝึกอบรมและมีขั้นตอนในการหาความต้องการรวม 6 ขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่องานในตำแหน่งที่บุคลากรปฏิบัติ ข้อมูลที่ต้องศึกษาประกอบด้วย คุณลักษณะขององค์การ คุณลักษณะของบุคลากรในองค์การโดยรวม ทักษะของฝ่ายบริหารและความต้องการของบุคลากร
2. ศึกษาความต้องการการฝึกอบรมเกี่ยวกับงานตามตำแหน่งหน้าที่ของบุคลากร ข้อมูลที่ต้องศึกษาประกอบด้วย ระดับตำแหน่งหน้าที่ซึ่งชี้บ่งถึงระดับความรู้ ทักษะหรือทัศนคติที่จำเป็นในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน บทบาทตามตำแหน่งหน้าที่ และความรู้ ทักษะ ความเข้าใจ หรือทัศนคติเฉพาะด้านที่บุคลากรในตำแหน่งนั้นๆ จำเป็นต้องมี
3. คาดหมายการเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุจากงานในตำแหน่งนั้นๆ เป็นการพิจารณาว่าบุคลากรต้องการอะไร ด้านใด มากน้อยเพียงไร
4. พิจารณาความรู้ทักษะหรือทัศนคติที่จำเป็นต้องการฝึกอบรม
5. ตัดสินใจว่าต้องมีการฝึกอบรม
6. พิจารณาความแตกต่างของคุณสมบัติในตำแหน่งที่องค์การคาดหวังกับคุณสมบัติของบุคลากรที่มีอยู่และวัดลำดับความสำคัญของสิ่งที่ต้องฝึกอบรม

เทคนิคการรวบรวมข้อมูลเพื่อหาความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรมมีดังต่อไปนี้

1. การใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อหาความต้องการจากหัวหน้างาน หรือผู้บริหารในองค์กร
2. การสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้รู้ต่างๆ (Interview) เช่นหัวหน้างาน ผู้ปฏิบัติงาน ผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น และอีกเทคนิคที่นิยมคือ
3. การสังเกตจากการปฏิบัติงาน (Observe) ในขณะที่ผู้ปฏิบัติงานกำลังทำงานของคนในสภาวะการทำงานจริง ผู้สังเกตอาจเพียงแต่บันทึกลักษณะการทำงานต่างๆ หรือใกล้ชิดแล้วแต่ลักษณะของงานหรืออาจประเมินผลการทำงานหรือพฤติกรรมและอาจทำการสัมภาษณ์ประกอบด้วยหากมีความจำเป็น เช่น เพื่อช่วยให้เข้าใจลักษณะงานหรือลำดับขั้นการทำงานดีขึ้น

ทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาดบริการ 7 ประการ (The Service Marketing Mix)

อดุลย์ จาตุรงค์กุล (2542:312-314 อ้างจาก Phillip Kotler 2000:438-445) กล่าวถึงทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาดบริการ 7 ประการ (The Service Marketing Mix) ไว้ว่า ทฤษฎีส่วนประสมการตลาดบริการ เป็นแนวคิดพื้นฐานหลักของการตลาด คือ ส่วนประสมทางการตลาดประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) สถานที่ (Place) และการส่งเสริมการตลาด (Promotion) และมีการเพิ่มอีก 3 P's ขึ้นมา โดยสะท้อนถึงการที่บริการมีลักษณะเฉพาะ ได้แก่ คน (People) สิ่งนำเสนอทางกายภาพ (Physical Evidence) และกระบวนการ (Processes) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการตลาดในตลาดเป้าหมาย

จากแนวคิดและทฤษฎีข้างต้นนำมาวิเคราะห์ร่วมกับหลักสูตรการฝึกอบรมของสถาบันอาหาร โดยอ้างอิงจากเอกสารเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แผนการฝึกอบรมวิชาการด้านอุตสาหกรรมอาหารปีงบประมาณ2547 ของสถาบันอาหาร มีการจัดหลักสูตรสำหรับการพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมอาหารสามารถจัดเป็นหมวดหมู่ได้ 17 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรด้านGMP&HACCP
2. หลักสูตรด้านพัฒนาผลิตภัณฑ์
3. หลักสูตรด้านอาหารที่มีความเป็นกรดต่ำ
4. หลักสูตรด้านหลักการถนอมอาหาร
5. หลักสูตรด้านความปลอดภัยในอาหาร
6. หลักสูตรด้านห้องปฏิบัติการทดสอบ
7. หลักสูตรด้านห้องปฏิบัติการทางจุลชีววิทยา
8. หลักสูตรด้านห้องปฏิบัติการเคมี

9. หลักสูตรด้านการสอบเทียบเครื่องมือ
10. หลักสูตร ISO 9001:2000
11. หลักสูตร ISO / IEC 17025
12. หลักสูตรด้านกฎหมายอาหาร
13. หลักสูตรด้านระบบคุณภาพสิ่งแวดล้อม
14. หลักสูตรด้านการจัดการ Logistic และ Supply Chain(โซ่อุปทาน) ในอุตสาหกรรมอาหาร
15. หลักสูตรด้านวัตถุดิบ / สารเคมีในอุตสาหกรรมอาหาร
16. หลักสูตรด้านบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์อาหาร
17. หลักสูตรเทคโนโลยีการผลิตและการแปรรูปอาหาร

เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของผู้ประกอบวิสาหกิจด้านอาหารแปรรูปที่ต้องการยกระดับและเพิ่มพูนความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กร (สถาบันอาหาร, 2547)

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

อภิชา วิทยานลิน (2539) ได้ศึกษาการศึกษาความต้องการในการฝึกอบรมขององค์กรกรณีศึกษาจาก กลุ่มองค์กรที่เคยเข้าอบรมสัมมนา กับสถาบันพัฒนาตนเองและนักบริหารพบว่า การเข้ารับการฝึกอบรมที่ผ่านมาผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความพอใจในการจัดฝึกอบรมของสถาบันพัฒนาตนเอง และนักบริหาร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรม สามารถนำไปปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน การปรับเปลี่ยนทัศนคติและ พฤติกรรมการทำงานหลังการอบรม รวมทั้งความพอใจในด้านของวิทยากร เนื้อหาการฝึกอบรม ความสมบูรณ์ของเอกสาร ความสะดวกในการเดินทาง ผู้สถานที่ฝึกอบรมอุปกรณ์ประกอบการฝึกอบรม เทคนิค และบรรยากาศในการฝึกอบรม การบริการด้านอาหารและการให้บริการของพนักงานของ สถาบันพัฒนาตนเองและนักบริหาร เป็นต้น นอกจากนี้ผลการวิจัยที่ได้ยังแสดงให้เห็นถึงเหตุผลที่ทำให้ เกิดความต้องการในการฝึกอบรมซึ่งก็มี มีการรับพนักงานใหม่เข้ามาทำงาน มีการปรับระดับและหรือตำแหน่งหน้าที่ ความรับผิดชอบในองค์กรคู่แข่งธุรกิจ มีมากขึ้น ประโยชน์ที่องค์กรต้องการในการจัดฝึกอบรมคือ ทำให้บุคลากรมีความรู้และปรับปรุงความสามารถให้ดีขึ้น เพิ่มผลงานและกำไรต่อองค์กรมากขึ้น เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพนักงานและกับผู้ติดต่อธุรกิจด้วย ประโยชน์ที่ต้องการจากการฝึกอบรมในแง่ของพนักงานคือช่วยปรับปรุง ความสามารถในการทำงาน ทำให้เกิดความก้าวหน้า

ในการทำงานต่อไป ช่วยให้สามารถขยายความรับผิดชอบมากขึ้น สูงขึ้นมีความรู้ด้านการงาน หรือดูแลปกครองบริหารงานดีขึ้นช่วยปรับปรุงฝีมือการทำงานให้ดีขึ้น รูปแบบของการฝึกอบรมที่องค์กรต้องการจัดคือ การสัมมนาการประชุม เจริญปฏิบัติการ การอภิปรายเป็นหลักซึ่งข้อมูลจากผลการวิจัยที่ได้นี้จะ เป็นประโยชน์อย่างสูงในการนำมาใช้ปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงาน การฝึกอบรมให้ตรงกับความต้องการและเป็นที่น่าสนใจของลูกค้ำ ของสถาบันพัฒนาตนเองและนักบริหารรวมถึงผู้ประกอบการธุรกิจเกี่ยวกับ การรับฝึกอบรมต่อไปด้วย

จ๊ะ คำบุญเรือง (2540) ได้ศึกษาความต้องการบริการจากธุรกิจฝึกอบรมของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน พบว่าบริษัทในนิคมอุตสาหกรรม จังหวัดลำพูนนั้นมีบริษัทที่จัดฝึกอบรม 47 บริษัท (ร้อยละ 90.4) มีบริษัทที่ใช้บริการจากธุรกิจฝึกอบรม 33 บริษัท (ร้อยละ 63.5) และ บริษัทที่ไม่มีการจัดฝึกอบรม เพียง 5 บริษัท (ร้อยละ 9.6) รูปแบบในการจัดฝึกอบรมที่นิยมจัดมากที่สุดคือ การส่งบุคลากร ไปฝึกอบรมกับธุรกิจฝึกอบรม บริษัทเป็นผู้จัดเอง และใช้บริการจากธุรกิจฝึกอบรม และบริษัททำการฝึกอบรมเองโดยใช้ วิทยากรภายในบริษัท หรือจัดหาวิทยากรจากภายนอก มีความถี่ในการจัดฝึกอบรมเฉลี่ย 1-3 ครั้ง ต่อปี โดยมีระยะเวลาการฝึกอบรมที่ไม่แน่นอน ธุรกิจฝึกอบรมจากภาคเอกชนที่ใช้บริการมากที่สุดคือ บริษัท ชรรมนิติ จำกัด สมาคม ส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น) และสมาคมการจัดการงานบุคคลแห่งประเทศไทย ตามลำดับ ปัญหาที่พบจากการฝึกอบรม – ปัญหาที่บริษัทประสบจากการฝึกอบรมเองมากที่สุด คือ ปัญหาของเอกสารประกอบการบรรยาย มีน้อย รองลงมาคือ วิทยากรภายใน ไม่ได้รับการยอมรับจากบุคลากร ปัญหาที่เกิดจากการถ่ายทอด หรือการนำเสนอของผู้บรรยายหรือวิทยากร และวิทยากรบรรยายโดยใช้เทคนิคการนำเสนอเพียงวิธี เดียว ตามลำดับ – ปัญหาที่บริษัทประสบจากการใช้บริการของธุรกิจฝึกอบรมมากที่สุด คือ การถ่ายทอดหรือ การนำเสนอของผู้บรรยายหรือวิทยากร รองลงมา คือ วิทยากรบรรยายโดยใช้เทคนิคการนำเสนอเพียง อย่างเดียว และค่าใช้จ่ายสูงตามลำดับ สำหรับความต้องการในการใช้การ ใช้บริการของธุรกิจฝึกอบรมในอนาคตนั้น ร้อยละ 97 ยัง คงจะใช้บริการจากธุรกิจฝึกอบรม โดยมีระดับความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งจะยังคงเน้น รูปแบบการฝึกอบรมโดยส่งบุคลากรไปเข้าร่วมการฝึกอบรมในหัวข้อที่น่าสนใจ และจ้างธุรกิจฝึกอบรมมาฝึกอบรมให้ ตามลำดับ สำหรับหน่วยงานหรือธุรกิจฝึกอบรมที่จะเป็นที่ต้องการใช้บริการในอนาคตนั้นคาดว่าจะ ให้บริการจากหน่วยงานของราชการ ได้แก่สำนักงานบริการวิชาการของ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มากที่สุด รองลงมาเป็นหน่วยงานของเอกชน ได้แก่บริษัท ชรรมนิติ จำกัด และสมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น) ตามลำดับ หัวข้อที่เป็นที่ต้องการคือ ด้านการบริหารทั่วไป ด้านการผลิต ความปลอดภัย ในการปฏิบัติงาน และด้านจิตวิทยา เพราะเชื่อว่าการฝึกอบรมจะเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทได้

กําพล จิรายุเจริญศักดิ์ (2545) ได้ศึกษาความต้องการในการเข้ารับการฝึกอบรม หลักสูตรระยะสั้นทางการบริหารธุรกิจ โดยเป็นหลักสูตรทางการตลาด พบว่าค่าใช้จ่ายในการเข้ารับการฝึกอบรมน้อยกว่า 2,000 บาทต่อหลักสูตรเป็นค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม ช่วงเวลาที่เหมาะสมที่ ต้องการเข้ารับการฝึกอบรมได้แก่ไตรมาสที่ 3 (กรกฎาคม - กันยายน) วันที่ต้องการเข้ารับการฝึกอบรมคือวันเสาร์และวันอาทิตย์ ช่วงเวลา 9.00 – 12.00 น. ระยะเวลาที่ต้องการเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตร 1-2 สัปดาห์ วัดดูประสงค์ที่ต้องการเข้ารับการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาทักษะการทำงานของตนเอง วิทยากรที่ต้องการคือผู้เชี่ยวชาญในประเทศด้านการให้บริการลูกค้าคือต้องการข้อมูลรายละเอียด วันที่จัดอบรม ด้านกระบวนการให้บริการแก่ลูกค้า คือต้องการข้อมูลรายละเอียด วันที่จัดอบรม ด้านกระบวนการให้บริการส่วนใหญ่ต้องการให้ประชาสัมพันธ์ถึงขั้นตอนและรายละเอียดเนื้อหาของหลักสูตร

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved